

Advektionsdimma - En naturlig förklaring.

Det finns inga spökskepp. Inga båtar har dömts att i evighet fortsätta sin seglats över haven med eller utan sin fördömda besättning. Bakom varje drivande fartyg eller vrak finns en naturlig förklaring. Seglande skepp på oceanen, långsamt sjunkande skutor vid drömmarnas kaj och alla de båtar som på snart sagt varje båtklubb lämnats av sina ägare i glömda raden kan alla verka både skrämmande och spöklika och ge uppslag för skepparhistorier och skrönor, men mer än så är det inte. Det finns alltid en naturlig förklaring.

Sträckan genom Norra Skärgården ut till Sandskär är en fin tur som tar några timmar. Det finns två vägar dit. Antingen gör man som seglarna och sträcker rakt över Sunnanfjärd, eller så väljer man den skyddade farleden som går i en vid både längst bukten i skydd av öar och holmar.

Sommartid väljer många motorbåtar att gå rakt över fjärden om vinden inte är för stark. Men det var tidigt på säsongen och även om det bara blåste en svag bris, valde jag den inre farleden.

Så här i efterhand kan man säga att jag borde ha förberett mig ännu bättre. Men det hade gått fort. Det hade verkat som en bra idé att gå ut till Sandskär mitt i veckan. Att ligga där några vårdagar och göra klart ett skrivjobb som verkligen krävde att jag fick vara i fred och koncentrera mig.

Mobilen hade jag slängt ned i datorväska tillsammans med laptop, pennor, block och en del litteratur. Sedan hade jag svängt förbi hemma, stoppat ned datorväskan i sjösäcken och fyllt på med några ombyten och en tjock tröja. Jag tog på mig seglarjackan innan jag på vägen till bryggan stannade till på ICA där jag plockade åt mig bröd, smör, dricka och middagsmat nog för några dagar på sjön.

Stora GPS:en blev kvar hemma. Så här tidigt på säsongen, innan vi har vakt på båtklubben lämnar jag den ogärna ombord. Å andra sidan kan jag navigera med papperskort och kompass om det tryter. Men sträckan ut till Sandskär har jag gått så många gånger att det knappast behövs för att hitta dit så länge sikten är klar.

Det kallas för *advektionsdimma*. Den är vanligast på våren och bildas när varm och fuktig luft blåser över ett kallare underlag och avkyls underifrån. Då täcks öar och fjärdar av en märklig dimma som kan ligga kvar i flera dygn. Jag borde tagit den med i min beräkning.

Den kom från ingenstans, och omslöt hela båten. Vattenytan som varit vänligt krusad blev märkligt stilla och på bara några minuter försvann den blå himlen och solen. Det gick inte längre att okulärt orientera sig.

Jag drog av på farten och försökte få syn på något känt landmärke. Det var hopplöst. Sikten var nere vid noll och det kändes som om till och med pulpiten i fören höll på att slukas av dimman. Jag försökte fundera på hur långt jag kommit. Hade jag passerat Kråkskär eller var det Holmön jag nyss sett. Men jag insåg att jag varit för ouppmärksam och borta i egna tankar för att nu kunna säga var jag var.

Jag la i friläge. Båten gled nästa ljudlöst genom vattnet innan den blev liggande stilla. Bara ett svagt brum hördes från motorn. Jag började sjunga, en entonig sång där motorn fick fungera som basstämma. Det kändes tryggt och gjorde att jag kände mig lite mindre ensam.

Den inre farleden är skyddad men på sina ställen är den trång. Att fortsätta utan sikt eller navigationshjälpmedel var inte att tänka på. Frågan var om det ens hade gått att ta sig fram med en GPS. Sjökortet är mätta för hand för hundra år sedan och knappast exakta, och jag vet hur vi skrattat när vi sett hur båten enligt dem varit långt uppe på land när vi passerat uddar och några av de trånga sunden

Jag gick ned i förpiken och rotade i sjösäcken efter min datorväska där mobilen låg. Tanken var att med dess inbyggda GPS och Googlemaps kunna få en nödtorftig positionsangivelse och sedan leta mig fram till en någorlunda säker ankarplats i vänta på att dimman skulle lätta.

Död! Telefonen var död. Den hade varit dåligt laddad när jag åkte till jobbet, tanken var att ladda den där men det hade inte blivit av. Och medan den låg i väskan hade den laddat ut helt. Jag började rota efter 12-volts laddaren jag brukar ha ombord. Jag fann den inte. Den var tillsammans med GPS:en och fronten till radion ordentligt hemplockad för att inte bli stulen under vintern.

Då hände det som inte får hända. Jag hörde ljudet av en mistlur. Starkt och intensivt. Eftersom jag var nere i ruffen var det omöjligt att säga varifrån ljudet kom. Men den var nära, och av längden att döma förstod jag att det var ett stort fartyg som gjorde fart genom vattnet. Den inre farleden är en gammal skutled, och i dag används nästan aldrig av kommersiella stora fartyg. Men i dag hade alltså en kapten valt att gå den vägen.

Jag tittade på klockan, och gick upp på. Om två minuter borde nästa signal komma. Jag tänkte att jag då skulle kunna höra varifrån hon kom. Medan jag väntade började jag fundera på vad som skulle göras med den vetskapen. När dimman kom hade jag legat mitt i farleden. Men hur låg jag nu?

Kanske låg jag kvar mitt i farleden kanske hade jag drivit åt ena eller andra hållet, faktum var att jag inte ens viste åt vilket håll jag hade fören. Risken var lika stor att jag skulle köra rakt upp på land, hamna mitt framför det annalkande skeppet som att jag skulle styra undan och rädda mig.

På nytt hördes mistluren. Precis som ett snöfall påverkar ljud, gör tjock dimma det. Det var som om dimman och mistlurens ljud förenades och blev till ett element. Jag var mitt inne i det och det gick inte att säga var det kom ifrån, bara att det var nära.

Jag fick panik, slog i växeln och gav full gas. Min båt tog sats för att ge sig av. I nästa ögonblick förstod jag hur dumt det tilltaget var och jag drog reglaget mot mig. Men i stället för friläge råkade jag slå back nästa lika kraftfullt som jag nyss gett maskin framåt. Nu var måttet rågat för vad motorn ville vara med om och samtidigt som jag till slut fick i friläge stannade den.

Min båt blev liggandes guppande. Som en leksaksbåt. Det var något komiskt över det. Men vad som var mindre komiskt var att nu hördes det främmande fartyget och ljudet av dess bogvåg när dess stäv pressade sig genom vattnet. Och det var inte svårt att bestämma dess kurs och bäring, fartyget var på väg rakt mot mig.

-Måtte den starta, tänkte jag och slöt ögonen. Sedan tog jag med darrande hand tag om tändningsnyckeln och vred om. Det hördes ett klick och inget mer, motorn förblev stilla. Då hördes en röst

- Ohojj! ta tampen kamart!

Jag tittade upp. Föröver lite om babord gled en öppen båt fram ur dimman. I nästa sekund kom en lina farande genom luften och landade med en duns på mitt fördäck. Utan ett ögonblicks tvekan kom jag på fötter, upp på skarndäck och jag mer eller mindre kastade mig fram, fick tag i öglan på repet och la den om pollaren i stäven.

Där blev jag liggande raklång på fördäck med näsan tryckt mot repet. Det var ett gammalt hamparep som luktade av rutten tång, fisk och tjära. Med blicken följde jag repet som sträcktes från min båt till en främmande snipa.

Det jag tagit för fören såg jag nu var akterstäven på en långsmal snipa av den typ som fiskarna förr använde. Någon slags veteranbåt tänkte jag. Hon var riggad med en mast för gaffel segel. Men hon verkade inte ha någon motor, i stället hade två av de tre i besättningen börjat ro och bogsera mig när linan sträcktes.

Den tredje besättningsmedlemmen stod i aktern och höll rodret. Med jämna mellanrum vände han sig om och tittade bort mot mig. Men jag kunde inte se hans ansikte. Även om det bara var uppskattningsvis tjugo meter mellan oss var dimman så tät att den lilla snipan bara syntes som en grå siluett. Och frågan är hur mycket jag skulle sett av dem även om vädret var klart, klädda som de var i vad som verkade vara gammaldags oljerockar med uppfällda kragar och sydväst som gömde deras ansikten.

På nytt hördes mistluren från det stora fartyget dåna och en mörk vägg av stål uppenbarade sig akter om mig i vattnet precis där jag legat för knappt en minut sedan. Hon hade förmodligen inte sett mig och passerade nu bara några meter bakom mig. Jag hörde maskinen och kände hur fartygsmaskinens vibrationer fortplantade sig genom vattnet upp i mitt skrov och fick mina tänder att hacka.

Sen sjönk jag, rakt ned. Som om ett hål öppnat sig under båtens botten. Jag tittade upp och såg ett berg av vatten som ögonblicket senare kastade sig mot mig. Kallt vatten sköljde över ansikte och mina bara händer medan kroppen skyddades av seglarjackan. Krampaktigt höll jag fast i pollaren innan båten började stiga upp ur djupet, för att sedan på nytt sugas ned.

Jag hade hamnat i svallet efter det stora handelsfartyget. Med radar, GPS, AIS och alla annan modern navigationsutrustning gjorde hon god fart genom vattnet trots dimman.

Innan nästa våg kom fick jag tag med bägge händerna och tog spjärn med fötterna mot pulpiten för att hålla mig kvar. Det kändes som en evighet. Men förmodligen var det bara tre eller fyra större vågor som följde innan det lugnade sig.

Sedan gjorde jag ett försök att resa mig. Det gick inte. Något hade hänt med mitt knä. Jag hade trillat när jag fångade tampen som landat på fördäck. Sedan hade förmodligen ansträngningen att hålla mig kvar på däck gjort saken ännu värre. Jag tänkte jag skulle påkalla uppmärksamhet från besättningen i snipan.

När min båt fastnat i svallet hade de släppt ut mer lina. På så vis hade det undvikits att själva dras in och riskera att både deras och min båt skulle haverera. Jag följde repet som var fäst i min båt med blicken bort mot snipan. Den syntes inte längre, kanske kunde den anas som en skugga långt framme, kanske var det bara inbillning. Det hördes inga ljud av åror men jag kände att min båt rörde sig. Jag kände hur smärtan bankade i benet. Det var lönlöst att ropa, och jag låg kvar på fördäck.

Vi gled ljudlöst bort från farleden. En kort stund anade jag en vassrugg om styrbord, sedan en om babord. Jag förstod att de bogserade mig bort från farleden in i ett sund mellan några av de många öar som skiljer den inre farleden från Sunnanfjärd. Men jag kunde inte avgöra var vi var. Jag väntade på att de skulle stanna vid en brygga eller låta mig ankra upp. Det gjorde de inte. I stället sträcktes hamparepet ut i dimman som dragen av en osynlig kraft och när det blev kallare förstod jag att vi nått ut på den stora öppna vindstilla fjärden.

Jag kände mig trött. Den stressiga morgonen på jobbet med den snabba avfärden. Och sedan dimman som rullade in med motorstoppet när det stora fartyget med sitt svall kom ångandes innan jag som genom ett mirakel räddats av den gamla snipan samtidigt som jag slog sönder knät. Allt hade tagit på mina krafter och jag låg kvar på fördäck och vaggades medan jag långsamt bogserades fram. Hur lång tid vet jag inte, men så kändes det som om vi låg stilla. Jag kände att det rykte lite i linan och jag tänkte halvsovandes att mina räddare nu skulle vända o komma upp till mig. Men innan de kom fram somnade jag på nytt, nu sov jag djupt.

På något sätt måste jag ha kravlat mig inombords under natten. När jag vaknade låg jag i en av kojerna. Jag hade fortfarande sjöställsjackan på mig ändå kändes det kallt ombord. Knät var svullet men den akuta smärtan var borta. I stället kände jag en molande värk. Försiktigt satte jag mig upp och även om jag inte kunde stödja fullt på benet kunde jag dra mig upp och sedan förflytta mig hoppandes på ett ben samtidigt som jag tog stöd med händerna mot skotten.

Den täta advektionsdimman låg kvar när jag såg ut genom ventilen. Trots att jag inte såg land var jag ändå helt övertygad om att snipan bogserat mig till en brygga eller en ankringsplats. Men när jag kom ut i sittbrunnen och spanade horisonten runt såg jag ingen strand. Däremot såg jag att linan på fördäck gick över relingen ned i vattnet. Jag antog att det var i den jag var uppankrad. Jag vågade inte gå upp på däck med mitt onda knä. Istället gick jag tillbaka ned i ruffen, öppnade luckan till fördäck och sträckte ut handen för att känna på linan som jag trodde höll ett ankare. Det gjorde den inte. Den gav efter för mitt grepp och det var bara var en lina och ingenting mer. Jag tog tag i den, drog och ett par meter tamp ringlades upp på fördäck.

Mina räddare hade gjort just vad de var skyldiga att göra enligt alla sjörättsregler; räddat mig undan en akut fara. Sedan hade de lämnat mig att ta reda på mig själv när jag var ute på fritt vatten.

Jag tillbringade dagen ombord; drack kaffe, åt min mat, försökte skriva men det onda knät gjorde det svårt att koncentrera sig. Frammot kvällningen lättade dimman en smula och i det sista skymningsljuset kunde jag skönja kustlinjen långt borta. Vädret var fortfarande lugnt och jag beslöt att vänta med att med att angöra land tills kommande dag.

Innan jag gick till kojs letade jag fram en sprayflaska med rostlösningsolja och sprayade tändningslås och kablar. Jag tänkte att det har hänt förr att en båt har fått oxid i tändningen och därför inte startar. Men innerst inne kände jag mig mer som en präst eller trollkarl som utförde någon slags ceremoni för att blidka de makter som får båtmotorer att starta.

Jag frös när jag vaknade i gryningen. Dimman var helt borta och kusten syntes som en låg svart linje vid horisonten. Det är svårt att säga om det var min räddare som fört mig så lång ut för att inte riskera att driva på grund, eller om det var ström som fört mig dit.

Efter att ha värmt mig med kaffe tog jag plats i förarsätet. Långsamt fattade handen nyckeln, förde den till förvärmningsläget och när lampan slocknade och vred jag nyckeln ett hack till. Startmotorn gick runt, själva motorn tvekade en sekund, sedan gick den i gång. Efter en koll på att kylvattnet kom som det skulle la jag i växel och satte rak kurs mot land.

När jag kom längre in skulle jag göra en triangulering för att hitta min position. Det behövdes aldrig. Efter någon timma siktade jag Sandskär och båken där. En mindre kurs korrigering och jag styrde sedan in i den skyddande viken vid middags tid. Det var en av de första soliga och varma lördagarna på säsongen och båtfoket hade redan börjat letat sig ut. I kväll skulle bryggan vara full och röken från grillarna skulle ligga nästan lika tät som dimman hade gjort här i går. Och jag skulle ägna helgen åt det skrivarbete som jag inte hunnit med för att vara klar som utlovat måndag morgon.

Det är några år sedan det här hände. Jag sa aldrig något om vad som hänt mig. Inte till någon. Men alltid sedan dess brukar jag hålla utkik när jag är ute på sjön. Och så har jag förhört mig lite om snipan, om någon vet, om någon har sett. Men det har inte gett något. Ingen verkar känna till en speskattad veteransnipa som seglar i den norra skärgården. Inte ens de gamla fiskargubbarna i hamnen som har koll på allt och alla har kunnat säga vad det var för båt. Så även om det så klart finns en naturlig förklaring är det som om den är uppslukad av dimman.

Men jag har aldrig som sagt aldrig berättat om vad jag var med om, inte förrän nu nyligen. Det var en solig dag i början på säsongen. Jag var nere vid båten för att förbereda sjösättning och när det var dags för fika gick jag bort till de gamla fiskarna. Då plötsligt såg vi hur ett stort bälte av dimma bredde ut sig över la sig över bukten ut till Sandskär och täckte nästan hela Sunnanfjärd.

-Advektionsdimma, sa en av de gamla fiskarna. Hamnar du i den är du fast! Den kan bli liggande i flera dagar.

- Jag vet, svarade jag och så berättade jag vad jag varit med om. Om dimman och hur jag räddats men i stället för att bogserats till en hamn bogserats långt ut på sjön av den gamla fiskesnipan. Men så tillade jag att det så klart fanns en naturlig förklaring.

-Jo, replikerade en av de gamla fiskarna, det finns det säkert. En kan ju vara att den där gamla snipan är en sådan där båt som aldrig mer kan angöra en hamn.

